

Lärdomar från IT-kommissionens regionala seminarier

Under höstens första två månader, september och oktober, genomförde IT-kommissionen tre regionala seminarier. Syftet var att informera om de förslag och de idéer som kommissionen presenterade i rapporten "Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken" (SOU 2002:51) och att få kunskap och idéer tillbaka från de lokala/regionala exempel som presenterades på vart och ett av seminarierna.

Det första seminariet i Lund anordnades tillsammans med Region Skåne. Det andra hölls i Umeå och arrangerades med Center for Information Technology in Northern Sweden, CINS. Det tredje seminariet hölls i Borlänge och anordnades i samarbete med Borlänge kommun.

De projekt som presenterades kom från vitt skilda världar; vården, trafik & transportsektorn, skolan, och kommunen och visade upp tjänster - dagens breddtjänster - för åhörarna.

Denna korta sammanfattning av de tre regionala seminarierna tar upp några slutsatser som kan generaliseras från de exempel som presenterades i Lund, Umeå och Borlänge.

För att få en helhetsbild av det budskap som kom fram under de tre seminarierna bör läsaren först och främst ta en titt på "Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken", SOU 2002:51, samt titta lite närmare på projektpresentationerna i den övriga dokumentationen.

Breddtjänster i vården

Ett flertal av de projekt som presenterades under seminarierna kommer från vård och omsorgsområdet. Ett kännetecknande drag för många av dessa projekt är att känslig information gjorts mer tillgänglig på ett nytt sätt via ett nytt media och således blivit föremål för ett utvidgat integritets- och säkerhetstänkande. I Lund hade vi "*Mobil åtkomst av journaler*" och "*Impress*". I Borlänge hade vi "*SUSTAINS*" och i Umeå "*Tillit och kommunikation*".

Är säkerhetstänkandet överdrivet?

Projekten har tagit stor hänsyn till att säkerhet och integritet kan vidmakthållas i den nya lösningen. I projektet Tillit och kommunikation har man ännu inte tagit fram någon lösning så att personer som sitter utanför det interna vårdnätverket, d v s ute på Internet, kan gå in och se de meddelanden som inkommit i TILLIT databasen. Oron för att obehöriga skall få tag på informationen har varit för stor. Det som kanske förvånar i sammanhanget är att man i utvärderingen av SUSTAINS projektet får reda på att säkerheten inte alls ansågs lika viktig av försöksdeltagarna som projektmedlemmarna trodde. De fördelar som försöksdeltagarna såg med tillgången till den egna journalen via nätet översteg vida den eventuella oron med att få personlig information i orätta händer. I sammanhanget bör påpekas att antalet försöksdeltagare i SUSTAINS projektet endast var 100 stycken.

Behov av samordning av infrastruktur och terminologi

Vårdens aktörer spänner över kommun, landsting och det privata näringslivet. Skulle en vårdtagare vilja ha en översikt över den vårdinformation som finns i exempelvis alla journalsystem vårdtagaren har varit i kontakt med behövs en samordning över organisationsgränser (se Impress, SUSTAINS och Tillit och kommunikation). Detta är kommunikationskanaler som idag inte används i så stor utsträckning och som således inte är

speciellt utvecklade. Denna samordning kräver bl a att informationsinfrastrukturen fungerar tillsammans mellan de olika organisationerna. I många projekt där man vill att olika datasystem skall fungera tillsammans stöter man på problem med språkbruket. Termer och begrepp som används i ett system används inte i ett annat eller har en annorlunda betydelse.

Ändrade arbetsformer och organisationer

En ny lösning eller tjänst som skall göra informationshanteringen lättare eller informationen mer tillgänglig för vårdgivare eller vårdtagare innebär ofta att de gällande arbetsrutinerna måste förändras mer eller mindre. Ny teknik ger en verksamhet möjligheten att organisera sitt arbete på ett *helt* nytt sätt. Ny teknik kan också hjälpa till att bibehålla det arbetssätt som man alltid har haft men göra denna mer effektiv eller bättre. Hur man än vill att den nya tekniken skall hjälpa verksamheten så kommer troligtvis arbetsrutinerna eller arbetsorganisationen att behöva ändras. Denna förändring tar tid.

Bred information inom transportområdet

Den nationella vägdatan (NVDB) har tagit cirka tio år att bygga upp, från att den planerades till att den idag så gott som är i full drift. Ett arbete som har krävt samarbete mellan olika intressenter till väginformatik, i första hand Vägverket, Lantmäteriverket, Skogsbolagen och kommunerna. Innan NVDB fanns ingen heltäckande bild av Sveriges vägnät utan informationen var uppdelad på olika aktörer.

NVDB innehåller bred information

Den information som finns i NVDB kan användas för många olika ändamål, i många olika tjänster och hos olika aktörer. Detta innebär att informationen ständigt måste vara aktuell och därmed kontinuerligt bli uppdaterad. Den information som läggs in skall vara detaljerad för att möjliggöra en mångsidig användning. Informationen måste också vara standardiserad eller hanteras med ett format så att den kan användas och förstås av de olika aktörerna och deras tekniska system. NVDB kan exempelvis användas i navigationssystem, vägunderhållningsplanering och för logistikplaneringen i transportsektorn. NVDB är ett bra exempel på hur information i kombination med annan information (exempelvis från tjänsteleverantören) tillsammans blir vad IT-kommissionen kallar för bred information. De tjänster som baseras på denna breda information och som riktar sig till många och för många olika ändamål kallas för breddtjänster.

Prissättning en nyckel till framgång

För att satsningen på NVDB skall vara till nytta för många (såväl privata som offentliga aktörer) och betala tillbaka de resurser den har tagit i anspråk för att kunna skapas måste en rimlig prissättning finnas, en prissättning som gör att NVDB blir lönsam att använda i de tjänster, breddtjänster, andra aktörer vill skapa.

Breddtjänster i förvaltningen, kommunen och landstinget

Öppen eller sluten teknologi?

Med ny teknik skapar Rexnet och Skolverket tjänster som ger praktisk nytta för elever och lärare. Rexnet har använt sig av .NET plattformen från Microsoft. Skolverket har istället valt att använda standarder i så stor utsträckning som möjligt och således försökt att undvika leverantörsspecifik teknologi.

Förbruka eller skapa resurser?

Idag finns det dåligt med resurser för att tillåta investeringar i nya tjänster. Nya lösningar kräver ofta stora resurser med parallell drift av det gamla systemet som följd för att inte utesluta någon grupp i samhället. Det blir då ofta svårt att motivera investering i ny teknik när det ställs mot bättre skolmat, bättre läromedel och ökad personal i vården.

I den resursknappa värld som skolan och kommunerna befinner sig i bör de insatser som görs och den kunskap som finns inom en viss kommun spridas till alla kommuner och de verksamheter som finns däri. Ett samlat initiativ kan vara attraktivt, speciellt med tanke på de tekniska inlåsningar som kan ske till följd av att exempelvis en pionjärkommun gör ett tekniskval och efterföljande kommuner ett annat. Detta leder till svårigheter att utbyta information eller data mellan systemen, exempelvis vid val av teknik för digitala signaturer som man vill ska kunna fungera på samma sätt i alla kommuner.

Genom att göra informationen mer tillgänglig kan förvaltning, kommun och landsting få tillgång till specialistkunskap även när den inte finns fysiskt på plats. Genom t ex systemet "WeAidU" kan läkare få beslutsstöd vid bedömning av magnetkamerabilder för en patients hjärta. Samma teknik kan även utvidgas till att omfatta analyser av t ex EKG.

Exemplen visar på ett komplext men tydligt sätt hur rätt hanterad information på ett effektivt sätt kan frigöra resurser så att dilemmat att ställa teknikinvesteringar mot välfärd kan undvikas.

Små initiativ som bör bli samlade initiativ

Efter det att vi har sett och hört spännande projekt på flera orter i Sverige slås vi av hur många projekt det finns som drivs med stor framgång lokalt utan att de får någon större uppmärksamhet på nationell nivå så att kunskapen kan spridas och delas mellan landets olika län och kommuner. Alla de initiativ som finns inom exempelvis vårdsektorn bör samordnas och dela kunskap för att de i län efter län ska slippa uppfinna hjulet.

När ny teknik tas i bruk finns alltid en period med oreda. Det måste finnas vägar för hur arbetet skall organiseras. Ett kommunikationssamhälle kräver samarbete och samordning av de insatser som görs, speciellt inom den offentliga sektorn, utan att för den skull ta bort konkurrensen.

Det vi ser är att initiativ från ett nerifrån och upp perspektiv samverkar med dem som sker ur ett uppifrån och ned perspektiv. För att på längre sikt få igång större processer krävs tydligare signaler på beslutsfattarnivå. Vi ser även att pragmatiska initiativ med konkreta och kontinuerliga lärprocesser är väl så intressanta. Ofta känns de som en effektivare väg framåt än att vänta på att visionära helhetslösningar skall bli verklighet. Världen är föränderlig och de lösningar som byggs måste således också vara anpassade för att hela tiden kunna förändras.